

İŞÇİNİN SESİ

Bütün ülkelerin proleterleri birleşin!

Karkerên hemû welatan yekbîn!

ÇEK-AL

Demokrasi için tek yol devrim!

Yıl:11, Sayı:270, 29 Ekim 1984

BUGÜNKÜ DURUMDA YAPILABİLECEK EN YOLDAŞÇA ELEŞTİRİ

Emine Engin

Bu sayımızda Ali H. Karadağ imzalı bir yazı var. Yazının içindekilere geçmeden önce, yazının kendisinin neyin, nasıl bir sürecin içinde yer aldığına kısaca değineyim.

Bu yazının neyin, nasıl bir sürecin içinde yer aldığı, yine bu sayımızda yayınlanan EK Açıklaması'nı ve Belgelerden Döküm'ü okuyunca anlaşılıyor.

Önce bir görüşe el kaldırılmış, sonra görüş değiştirilmiş ve en önemlisi, ilk kullanılan oyun nedeni olarak moral baskı altında kalındığı vb. ileri sürülmüştür. Organında, "bu bir yazıdır, basılmasını istiyorum" diye sunulma kararlılığı gösterilmemiş bir metin, aniden basılması şiddetle istenen bir yazı olarak ortada belivermiştir. Önce bazı kararlara el kaldırılmış, sonra aynı kararlara "tasfiyecilik" diye baş kaldırılmıştır. Parti disiplini pazarlık konusu yapılmış, kararlar geri alınırca tüzüğe uyarız denmiştir. Parti disiplini yalnızca pazarlık konusu değil, "diktatörlük" konusu da yapılmıştır.

Fazla söze gerek yok. Ali H. Karadağ yoldaş, *İşçinin Sesi*'nin 197-198. sayısını açıp, "Küçük burjuvazi üzerine" başlıklı ve kendi imzasını da taşıyan çek-al'ın, "Küçük burjuvazinin bazı sınıfsal özel-

likleri" başlıklı üçüncü bölümüne bakarsa durumu ayna gibi görecektir.

Yazının içeriği de aynı durumu yansıtıyor. Şimdi buna bakalım.

Yazının geneli üzerine

Yazı eklektik, ikircimli ve çok yanlışlı bir yazıdır.

Yazıda birbirine zıt iki yanlış mantık birden vardır. Biri, değil çözülmek, faşizm kurumsallaşıyor. Ötekisi, faşizm zaten gelmemiştir, daha gelemeden gelemez olmuştur.

Birinci mantık şöyle: 1982 Anayasası'nın "çizdiği hukuksal çerçeve, faşizmin monolitik-korporatif gereksinimlerine esas olarak yanıt veriyor." "Bu anayasada monolitiklik var. Anayasa ve yasalarla korporatif düzenlemeler yapılmıştır." Anayasanın çizdiği hukuksal çerçeve şu anda fiilen işliyor, "faşist-faşizan yasaların ve uygulamaların değiştirilmesi" de gerçekleşmiyor. Öyleyse faşizm kurumsallaşıyor.

İkinci mantık ise şöyle: "Türkiye'de faşist cuntanın... yaptığı ilk düzenlemelere bakıp, bunları 'faşist devletin ana hatlarıyla oluşması' olarak görmek yanlışlıdır." Faşizmin "devleti yeniden örgüt-

lemesi gerekir". "Kitle desteği sağlayamazsa" bunu yapamaz. Türkiye'de kitle desteği sağlayamadı. Tam "devletin faşistleşmesi sürecinin yasal çerçevesi genel hatlarıyla" oluşmuştu ki, kitle desteği sağlayamadığı için faşizm de gelemedi.

Biri menşeviklerin, ötekisi Troçkistlerin görüşlerini çağrıştıran bu iki mantık da yanlışlı ve böyle iki yanlışın birarada bulunabilmesi oldukça ilginçtir.

Yazıdaki eklektiklik, yalnızca yazının kendi savunduğu fikirlere ilişkin olarak yansımıyor, aynı zamanda başka fikirleri, okunanları anlama ve değerlendirme yönteminde de yansıyor. Bu yöntem alıncılıktır, parçaları düzgün bir bütün içinde değerlendirememedir.

İşçinin Sesi'nin değişik zamanlarda, değişik koşullarda, bir sorunun değişik yönlerini vurgulayan birçok yayını çıkmıştır. Bunlar aynı bütünün birbirlerini tamamlayan parçalarıdır. Yazıda böyle sağlıklı bir bütünsel anlayış yoktur. Bu nedenle, *Faşizmin Çözülüşü* ile *Konferans Kararları* ve *Neden Faşist Diyemiyorlar*'daki bazı fikirler birbiriyle çelişkili görülüyor.

Aynı mantıkla yazıda, *Faşizmin Çözülüşü* kitabından da tam bir cimbrizlama

yapılıyor. Kitabın 73. sayfasındaki bir cümlede Yürükoğlu yoldaşımız burjuva demokrasisini savunuyormuş! 162 sayfalık kitabın 161 sayfasını, yoldaşımızın daha önceki yazı ve kitaplarını bir kenara atıp, bir sayfanın bir cümlesinden abes genellemelere varmak, varanın neyi savunduğuna ilişkin soru uyandırıyor.

Söz konusu cümlede yoldaşımızın ne dediği bellidir: Ara dönemde demokratik haklar, kimisinin vermemek, kimisinin bir patlamayı önlemek, kimisinin devrim savaşımına bağlamak üzere, yani herkesin kendi açısından, yürüteceği kıyasıya bir kavganın odağıdır.

Bunun böyle olduğu kitabın, yoldaşımızın öteki yazı ve kitaplarının, *İşçinin Sesi*'ni görüşlerinin bütününden kolayca çıkıyor. "Bizim şimdiye dek söylediklerimiz" doğru bir mantıkla dikkate alınacaksa, bu ancak şöyle olabilir: Cimbrizlanmış bir cümleye, yerleşmiş anlayışın tersine bir anlam atfetmek yerine, yerleşmiş görüşleri veri sayarak, bu cümleyi onların bütünlüğü içinde anlamak.

Bunun tersi bir yaklaşım, Marks'ın gençliğini yaşlılığıyla, Marks'ı, Engels'le, Engels'in gençliğini yaşlılığıyla, Marks ve Engels'i Lenin'le, Lenin'i Lenin'le

gelişkili gösteren yöntemin ta kendisidir. Bu yöntem, zamana ve mekana göre değişen koşullarda getirilen çeşitli görüşlerin bütünlüğünü hem kendi anlayamaz, hem de başkaları anlamasını diye çabalar. Ali H. Karadağ yoldaşımız, oy kullanırken yoldaşlarının baskısı altında değil, bu gibi yöntemlerin baskısı altındadır.

Bununla yoldaşça güven arasında derin bağ vardır. Yazının ekletikliğine getirilebilecek bir örnek de zaten yoldaşça güvenle, onun tam tersi arasındaki bocalamadır.

Yoldaşça güven temelsiz bir öznel duygu değildir. Yoldaşça güvenin kırılması için ille de "karşı tarafın" güvensizlik yapmış olması gerekmez. Bu duyguya temel olan düşünce ve yöntemlerde bulanıklık belirirse, yoldaşça güven durup dururken, tek taraflı olarak da bozulabilir.

Diyelim *Faşizmin Çözülüşü* kitabının tümü gerçekten yanlış. Ne yapacağız, nasıl davranacağız? Yapıcı olarak yanlış düzeltmeye mi çalışacağız, yoksa yanlış "yakalayıp" bıçak mı kınartacağız? Partimiz Ali H. Karadağ yoldaşına yapıcı yanaşmış, yanlışlarının üstesinden gelmesi için zaman ve destek sağlamıştır. Ama o yanlış "yakaladım" sanarak kendi yanlışlarını kendisi ortaya dökmüştür. *Faşizmin Çözülüşü* kitabının doğruluğunu bu sonuç bile gösteriyor.

Şimdi yazıdaki çeşitli konulara değinelim.

Ekonomik program sorunu

Biz faşizmi mekanik bir biçimde ekonomik bunalımla bağlamadık, bağlamıyoruz, herhalde ilerde de bağlamayız.

Bir kez, yıllarca "devrimci durum", "siyasal bunalım" diye bağırılmış, devrim olasılığına da faşizm tehlikesine de bu temelde dikkati çekmiş bir hareketin, faşizmi ekonomik bunalımla mekanik bağladığını söylemek haksızlık oluyor. İkincisi, faşizmi tanımlarken "karşı devrim" sözcüğünü kullandığımız an, zaten faşizmle siyasal bunalım arasındaki yakın bağı tanımda da vurgulamış oluyoruz. Faşizmle ekonomik bunalım arasında, araya siyasal bunalım basmağını katmadan mekanik bir bağ kurduğumuza ilişkin, alıntıcı bir yaklaşımla bile "örnek" bulmak güçtür. Sorun ekonomik bunalımla faşizm arasında bizim mekanik bir bağ kurmamız değil, Karadağ yoldaşın iki olgu arasında varolan doğru bağları unutmasıdır.

Önce devrimci durumla ekonomik bunalım arasındaki bağı ilişkin olarak Lenin'den bir örnek aktaralım. 1908'de RSDİP'nin Moskova komitesi ekonomik duruma ilişkin veriler topluyor ve bu veriler temelinde partide bir tartışma başlıyor. Kimisi, bu durumda devrimci bir yükseliş olanaksızdır, kimisi ise kaçınılmazdır diyor. Lenin böyle bir tartışmaya karşı çıkıyor ve şöyle diyor:

"Bize öyle geliyor ki, her iki savın temelinde de aynı yanlış, karmaşık bir sorunu basitleştirme yanlış yatıyor. Kuşkusuz, endüstrideki bunalımın ayrıntılı bir araştırması çok büyük önem taşıyor. Ama aynı zamanda şu da kuşkusuzdur ki, bunalıma ilişkin hiçbir veri, ideal bir tamlikta bile olsa, devrimci dalganın yükselip yükselmeyeceği sorusuna gerçekte yanıt getiremez, çünkü böyle bir yükseliş, önceden ölçülmesi olanaksız olan bir tane ek etkene bağlıdır. Ülkede bir tarımsal krizin ve endüstride bunalımın döşediği genel taban olmadan, derin siyasal bunalımların olanaksızlığı tartışma götürmez. Ama genel taban varsa, bu genel olarak işçilerin yığınsal savaşımını bir süre için geriletecek mi, ya da olayların belli bir aşamasında aynı bunalım yeni yığınları ve taze güçleri siyasal savaşımına itecek mi konusunda bizim de sonuca ulaşmamıza izin vermez. Böyle bir soruyu yanıtlamanın yalnızca tek yolu vardır: Ülkedeki tüm siyasal yaşamın nabzını, özellikle hareketin durumunu ve proleter yığın psikolojisini dikkatlice izlemek." (Lenin, *Toplu Yapılar*, İngilizce basım, cilt 15, s.278)

Lenin'in bu söyledikleri, genel olarak ekonomiyle siyaset arasındaki bağı doğru anlamak açısından çok öğreticidir, aynı zamanda faşizm ile ekonomik bunalım ilişkisinde de yol göstericidir.

Ekonomik bunalım olmadan derin bir siyasal bunalım olamaz, ama bu, her ekonomik bunalım, otomatik olarak derin siyasal bunalım doğurur anlamına gelmez. Benzeri bir mantıkla, derin bir ekonomik bunalım olmadan faşizm gelemez ama derin bir ekonomik bunalım faşizmin gelmesi için kendi başına yeterli neden değildir. Her faşizmin altında derin bir ekonomik bunalım yatar ama her derin ekonomik bunalımın üstünde faşizm oturmaz. Faşizmin gelebilmesi için derin ekonomik bunalımın derin bir siyasal bunalım yaratmış, üstelik bu bunalımın da devrimle çözülememiş olması gerekir. Bu nedenle ki *Faşizmin Çözülüşü*'nde belirtildiği gibi faşizm tarihsel değil ancak siyasal bir zorunluluk olarak ele alınabilir.

Bunları söylemek, ekonomik bunalım var öyleyse faşizm gelecek, ya da ekonomik bunalım sürüyor öyleyse faşizm gitmez gibi mantıkların saçmalığını gösterir. Ama şunu göstermez: Faşizmle ekonomik bunalım arasında bağ yoktur.

Faşizm genel olarak emperyalizm, özel olarak emperyalistleşme aşamasının karşı devrimidir diyoruz. Bu tekeli kapitalizmin varlığını, belli tıkanıklıklarla karşılaşmışlığını, bu tıkanıklıkların nasıl ve kim tarafından giderilebileceğini vb. belirliyor. *Konferans Kararları*'mızda belirtildiği gibi, tekeli kapitalizmin egemenliği koşullarında "üretim ilişkileriyle üretim güçleri arasında ancak nitel bir sıçramayla aşılabilecek bir uçurum doğmuşsa ve egemen sınıfın sıçramayı reformcu yoldan gerçekleştirecek manevra alanı yoksa, şiddetin ebelik edeceği bir dönem nesnel zorunluluktur."

Eğer siyasal bunalım doğmamışsa, egemen sınıfın sıçramayı reformcu yoldan gerçekleştirebilecek manevra alanı var demektir. O zaman geneliyle aynı ekonomik programı, şiddetin ebelik edeceği bir döneme gerek kalmadan belki daha az yoğun bir biçimde uygular. Ama eğer derin bir siyasal bunalım doğmuşsa ve manevra alanı kalmamışsa, devrimci güçler devrimi zafere ulaştırmıyorsa, karşı devrim siyasal bir zorunluluk ve kaçınılmazlık olur. Yukarıda belirlenen koşullarda, bu gereksinimlere yanıt vermek üzere, dolayısıyla finans kapitalin bunu en iyi gören kesimi öncülüğünde gelen karşı devrim faşizmdir.

Neden Faşist Diyemiyorlar'da Engels'den aktardığımız şu sözleri yineleyelim:

"...Devlet... genelinde üretimi denetleyen sınıfın ekonomik gereksinimlerinin yoğunlaşmış biçimde yansımalarından başka bir şey değildir." (agy, s.34)

Eğer mekanik denen bu sözlerse, diyenin kendi anlayışı mekaniktir. Evet ekonomik bunalımla faşizmi doğrudan bağlamak yanlıştır, ama ülkede yaşamı felç etmiş bir siyasal bunalım doğmuşsa, devlet devletlik yapamaz olmuşsa ve karşı devrim gelmişse, bu karşı devrimin niteliğini belirlerken hangi ekonomik gereksinimleri karşıladığına bakmak öze ilişkin bir zorluluktur.

Bu faşizmin önemli bir özelliğidir ama tek özelliği değildir. Faşizmin belirleyici çeşitli özellikleri var ve ancak bunların hepsini birlikte ele alırsak faşizmi doğru anlayabiliriz. Karşı devrim oluşu, siyasal bunalımı bastırma amaçlayışı, burjuva devletini monolitik biçimde örgütleyişi, finans kapitalin bir kesiminin öncülüğünde, kapitalizmin belli bir gelişme düzeyinde karşılaşılan tıkanıklığı giderme çabası. ...Bu özellikleri tek tek ele alırsak şaşırıp kalırız.

Faşizm olmayan karşı devrim de vardır. O da siyasal bunalımı bastırmak ister. Her açık diktatörlük monolitik bir devlet biçimi getirir. Kapitalizmin belli bir gelişme düzeyinde karşılaşılan tıka-

nıklığın çıkış yolu, faşizm olsa da olmasa da genelinde aynıdır... Demek ki bu özellikleri tek tek ele alarak bir yere varılamaz. Ama hepsini birlikte ele aldığımız zaman faşizm kavramına varılır.

Bizim faşizm anlayışımız dün de buydu, bugün de budur. *Faşizmin Çözülüşü* kitabında yoldaşımız faşizm anlayışımızın birçok yönünü açtı, netleştirdi, geliştirdi, ama bambaşka bir faşizm anlayışı getirmedi. Karadağ yoldaşın yazısında öyle bir hava var ki sanki Yürükoğlu yoldaşımız, ekonomik toplumsal bunalımla faşizm arasında, yukarıda uzun değindiğimiz ve zaten bizim görüşlerimiz olan doğru bağı kaldırıp attı!

Hiç de böyle bir şey yoktur. Yaşamın gerçeklerine, gösterdiklerine ve siyasal savaşımın gündeme getirdiği sorulara göre, bazı koşullarda bazı yönler özel açıklama, özel vurgu gerektirir. Bu aynı zamanda gelişmenin de bir yoludur. Zaman içinde vurgu farkları olur ve bunlar sorunun çeşitli yönlerini açarak görüşleri geliştirir.

Darbe olduğu zaman faşizmin acil amacının siyasal bunalımı bastırmak olduğunu söylemiştik ama faşizmin başka yönleriyle daha çok uğraşmıştık. Örneğin o zaman faşizmi birkaç ülkedeki geliş biçimiyle tanımlayan ve bu nedenle de 12 Eylül'e faşist demeyen görüşlere karşı savaşım yürütmek gündemdedi. Bu durumda biz faşizmin bazı özellikleri üzerinde durduk, onları vurguladık. *Faşizmin Çözülüşü* kitabı bunları varsaymakta, bunlara kısaca yer yer değinmekte ama fazla yer ayırmamaktadır. Bunun nedeni bugün için o yönlerine değinmenin gerekmemesidir.

Bugün vurgulanması gereken, yaşamın da gösterdiği gibi, acil amacını yerine getirince faşizmin nasıl gerekçesiz, bahanesiz kaldığı, yoldaşımızın da kitapta değindiği gibi nasıl siyasal zorunluluğunu yitirdiğidir. Bu noktada, belki başka amaçlarında başarı elde ediyor olsa, bunun yarattığı siyasal kabul ile ayakta durabilir. Ama bu da olamayınca, siyasal bunalım bastırıldıktan sonra, faşizmle bağına yukarıda değindiğimiz aynı ekonomik toplumsal bunalım, bu kez tersine etki yapmaya başlayabiliyor. Yoldaşımız kitapta bunları çok güzel anlatmıştır. (Bakınız s:20-22, 42-43)

İşin bugün vurgulanması gereken bu yönünü vurgulayınca, bunu öteki yönlerin yadsınması olarak anlamak anlayanın yanlış bakış açısını gösterir. Hele ki yadsındığı sanılan yön faşizmle ekonomik toplumsal bunalım arasındaki ilişkiye bu daha da anlamlıdır. Çünkü son zamanlarda, Marksizmi "ekonomist", "mekanik" olmakla "suçlayıp", "siyasetin göreceli bağımsızlığı" gibi bilimsel sözler ardında siyaseti mutlak bağımsızlaştırmak moda bir anlayıştır. Bu anlayış, faşist devleti de, burjuvazinin sınıf diktatörlüğünün bir başka biçimi olarak değil adeta apayrı bir devlet olarak görmektedir. Karadağ yoldaşın ekletik yazısında bunun da izleri vardır.

Faşizm ve faşist devlet üzerine

"Toplumsal yön-siyasal yön" ve "monolitik-korporatiflik" başlıkları altında oldukça yoğun bir karmaşa vardır. Faşizm nedir, faşist devlet nedir hepten karışmıştır.

"Eski siyasal çerçeve yokedilip", "yeni devlet biçimi sistem olarak oturtulmadan" faşist devlet kurulmuş sayılmaz. "Bu ise bir günde, bir gecede becerilecek işlerden değildir. Erke el koymayla başlayan bir süreçtir. "Devrimden mi söz ediyoruz, karşı devrimden mi? Bu iş neden çok kısa bir sürede becerilmesin? Eski devleti yokedip yerine yepyeni bir devlet kurmayacak ki! Aynı sınıf özlü devleti yeni koşullara göre yeni bir biçimde örgütleyecek.

Açıktır ki anlayış aynı sınıf özlü devletin yeni bir biçimde örgütlenmesi değil yepyeni bir devletin kurulmasıdır. Yepyeni bir devlet, sistem olarak otur-

madan, kurumsallaşmadan faşist devlet ana hatlarıyla bile kurulmuş sayılmıyor. Üstelik bu devletin oturtulması için kitle desteği zorunludur. Demek ki faşizm geldi diyebilmek için yığın tabanı olan bambaşka bir devletin kurulması gerekiyor!

Kısaca özetlediğimiz bu mantık Marksizme baştan sona terstir. *Konferans Kararları*'mızda işaret edilen ve önüne güçlü bir set çekilen saçma faşizm anlayışını yansıtıyor. Herhalde böyle olduğu için *Konferans Kararları* yazıda "mekanik" bulunuyor.

Şimdi yukarıda kısaca özetlediğimiz mantığa daha yakından bakalım. Salt teknik kolaylık açısından gerçekte bir bütün olan konuyu, yığın tabanı ve faşist devlet diye iki bölümde ele alalım.

Yazıda yığın tabanı faşist devletin kurulmasına koşul olarak getiriliyor. Kitle desteği sağlayamazsa, faşizm yeni devlet biçimini sistem olarak oturtamaz diye açıkça söyleniyor. Ayrıca Almanya ve İtalya örneklerinden de aynı yönde sonuç çıkıyor. Bu ülkelerde faşizm tabandan geldiği halde devleti kurmak zaman aldı deniyor. Yani en önemli koşulu varolduğu halde, buna rağmen...

Yığın tabanı, yığın desteği sözlerini biz de hep kullandık. Ancak bizim bu sözlere yüklediğimiz anlamla, bu yazıda yüklenen anlam taban tabana zıttır.

Biz düşman bir devletin, şu ya da bu yoldan, kısa erimli çıkarlarla uzun erimli çıkarları birbirine ters düşürerek, baskıyla, demagojiyle, aldatmacayla vb. yığınlardan şu ya da bu biçimde, susarak ya da bir kısmının bir süre aktif katılımı vb. yoluyla aldığı dış desteği kastediyoruz.

Bu yazıdaki kullanım ise yeni bir sınıf (?) örgütlenmesi olarak yeni bir devletin kurulması düzeyinde bir yığın tabanı anlamı taşıyor. Bu olmazsa, yazıya göre faşist devlet kurulamıyor, faşizm gelemiyor. Yazıda, siyasal bunalımı çözen değil yığın desteği bulamayan faşizmin gidiş yolu açıklar denmesi laf-ı güzafıdır. Kendi mantığına göre daha gelememiş bir rejimin gidişinden söz etmiş oluyor.

Sorun yığın desteği bulamayan bir rejimin gidiş yolunun açılıp açılmayacağı değildir. Şu ya da bu biçimde ama ayakta duracak ölçüde bir yığın desteği bulamayan her rejimin, değil gidiş yolunun açılması, gitmesi söz konusudur. Bu herkesin bildiği basit bir doğrudur ve kitapta da buna ters tek bir görüş gösterilemez.

Sorun farklıdır. Kitapta yoldaşımızın tartıştığı, ayakta durabilen bir faşizmin bile, siyasal bunalımı çözdükten ya da bastırdıktan sonra nesnel olarak gidiş yolunun açılmasıdır. Bu açığı, başka etkenlerle kapatabilir.

Bu sorun çerçevesinde, yazıda, hayır siyasal bunalım değil yığın desteği görüşü hele ki faşist devletin örgütlenmesiyle ilgili olarak getirilince ortaya bambaşka bir yığın "desteği", bambaşka bir faşist devlet anlayışı çıkmaktadır.

Yürükoğlu yoldaşımız kitapta, korporatifliğin, faşizmin ikinci bir özelliği olduğunu, bunun da İtalya'da bile tam oturtulamadığını söylemiştir. Yığın tabanı sözüne bizim yüklediğimiz anlamla düşününce, bu nokta çok olağan, hatta aşık geliyor. Bu noktanın derin önemi, söz konusu yazıdaki gibi çarpık anlayışlarla karşılaşıncaya anlaşılıyor.

Biz faşizmin yığın tabanı sözünü ettiğimiz zaman düşman bir devlete sağlanan çarpık bir dış destek kastediyoruz. Böyle olunca zaten faşizmin en tam korporatifliği bile çarpık, içinde sınıf çelişkisi gibi derin çatlakları barındıran, bunları köprülerle zor bela aşabilmiş bir korporatifliktir. Böyle doğuştan malul bir korporatifliğin faşizm yaşamış ülkelerde tam oturtulamamış olması çok doğaldır.

Korporatifliğin en tama yakın oturtulduğu Almanya'da ise, aktif bir yığın tabanı faşizmin daha çok geliş ve siyasal bunalımı kaldırış dönemine ilişkin bir olgudur. Bu dönemden yararlanılarak

oluşturulan korporatif kurumlar, siyasal bunalım çözüldükten (Almanya örneğinde yığınları demagogik aktifleştirerek buharı boşaltma yoluyla çözüldü demek yanlış olmaz) sonra faşist disiplinin zorbalığıyla işleyen bir yapıya dönüşmüştür. Yani yığın tabanı bulmuş olduğu halde, siyasal bunalımı çözdükten sonra, Almanya'daki faşizmin de gitme çanları çalmaya başlamıştır. O bu çanları başka alanlardaki avantajlarıyla susturabilmiştir.

Aşağı yukarı aynı mantık faşizmin uzunca bir süre kalabildiği tüm ülkeler için geçerlidir. Faşizmi doğası gereği aktif yığın tabanı olması gereken bir olgu gibi algılamazsak, sorun çok basittir. Faşizmin şu ya da bu biçimde yığın desteği kazanmasıyla siyasal bunalımı çözmesi yakından bağlıdır. Siyasal bunalımı çözdükten sonra, yığın desteğini koruması güçtür. Ama olanaksız değildir. Çeşitli etkenlerle bu güçlüğü giderebilir...

Yazıya göre ise, faşizm asıl siyasal bunalımı çözdükten sonra, yığınları bir devlet olarak örgütledikten sonra başlıyor. Yazıda, yığın desteği olmazsa faşizm gider sözlerinin taşıdığı anlam, yığınlar faşist devlet olarak örgütlenemezse faşizm zaten gelmiş sayılmaz, anlamıdır. Hangi yığınlar acaba? Herhalde küçük burjuva yığınlar. Öyleyse bu, eskiden faşizmi küçük burjuvazinin devleti olarak tanımlayan bayat görüşlerin aynısı değil mi? Ayrıca faşizmin sınıf özü ortadan kalkmıyor mu? İşte ekonomiyle siyaset arasındaki bağı "mekanik" bulgularla siyaseti bu yollardan mutlak bağımsızlaştırıyorlar.

Şimdi aynı sorunu faşist devlet açısından alalım. Bu devletin bir ögesi olan "yığınlar"ın durumunu gördük. Öteki ögesi de yasalar.

Diktatörlük bir sınıfın yasalarla sınırlı olmayan egemenliği demektir. Burjuva demokrasisi de özünde diktatörlüktür çünkü varolan yasalar burjuva egemenliğini korumaktadır ve bu işlevi durduğu anda, kaldırılıp atılmaktadır. Bu çağda burjuvazi, işine gelmeyince yasaları kaldırıp atacağını anayasalara bile koyarak sirkatini açıkça da söylemeye başlamıştır.

Burjuva devletin çeşitli yasaları vardır. Devletin örgütleniş biçimini dile getiren, toplumsal yaşamın kurallarını koyan, ekonomik gereksinimlere doğrudan yanıt veren, vb. yasalar. Doğaldır ki kapitalizm temelinde olan her karşı devrimi ilk ve en çok ilgilendiren, devletin örgütlenişine ilişkin yasalar. Hatta bir karşı devrimin siyasal şiddeti, bir yanıyla da bu örgütleniş ile olan uyumsuzluğuyla ölçülebilir.

Faşizm de bir karşı devrimdir. Üstelik emperyalistleşme, yani tekelci kapitalizm aşamasının karşı devrimidir. Aşama atlamayı gerektiren derinlikte bir ekonomik toplumsal bunalım temelinde doğmuş derin bir siyasal bunalım koşullarında gelir. Finans kapitalin, genel çıkarı en iyi gören kesimi karşı devrime öncülük eder ve devleti, gerek sorunların, gerek kendi doğasına en uygun olarak, tekel gibi, monolitik biçimde örgütler.

Aynı sınıf özlü devleti bir başka biçimde örgütlemek ne demektir? Bazı kurumları atarak, bazı yeni kurumlar oluşturarak, büyük çoğunluğunu da aynı birakarak, bunları harmanlayıp yeni bir şemaya göre dizmek demektir. Faşizm eski devleti, buna gerekli bazı yeni kurumlar da katarak monolitik bir şemaya göre örgütler.

Çeşitli faşist devletler çeşitli şemalar uygulamışlardır ama hepsinin ortak özelliği monolitikliktir. Yani her durumda şemanın tepesine, sonsuz yetkilere sahip mutlak bir otorite oturtulmuştur.

Özünde diktatörlük olan burjuva devletin biçim olarak da açık diktatörlük olarak örgütlediği faşizm koşullarında, kurallar dizisinin monolitik bir örgütlenme şeması yansıtması zorunludur.

Devletin faşist örgütleniş biçimini

yerleştirmek açısından soruna baktığımız zaman, kurulması hiç de öyle uzun bir süreç gerektirmeyen, bir-iki kararnameyle, en azından ana hatlarıyla kurulabilecek birşey olduğunu görüyoruz.

Birşey daha görüyoruz. Faşist devletler çok sayıda yasa çıkarıyorlar. Bu iki düzeyi birbirine karıştırmamak gerek. Bu ikinci yön, burjuva devletini genel olarak yeni aşamanın gereklerine uydurmak için faşizmin yoğun adımlarıdır.

Aynı önlemler, burjuvazinin manevra alanı olduğu koşullarda yavaş yavaş alınmış. Ama çalkantılar içinde devletin devletlik yapamadığı koşullarda başa gelen faşizm, o koşullarda gündemde birleşmiş olan birçok değişiklik gereğini yerine getiriyor. Bu yasalar her türlü yasalar oluyor. Hatta devletin örgütlenişine ilişkin de oluyor. Diyelim devlet planlamayı şuradan alıp şuraya koyuyor. Ama bu faşizmin bir gereği değil, emperyalistleşme aşamasında burjuva devletin bir gereği olarak yapıyor. Yani bu tür değişikliklerin, ekonomik programa benzer bir mantığı var. Faşizme özgü değil ama siyasal bunalım doğmuş olduğu için ancak faşizm altında yoğun gerçekleştirilebiliyor.

Türkiye'de 1981-1982 yıllarında çıkmış yasa ve kararların toplandığı koca ciltlere bakınca çok ilginç bir manzara görülüyor. Elazığ'ın bilmemne ilçesinde Ahmet Efendi'nin emekli maaşı gibi konularda bile özel yasalar, kararlar çıkmış. Bunları faşist devletin örgütlenmesi olarak anlarsak gülünç olur. Ama bu yasalarda da faşist devlet örgütlenmesinin izleri var. Nasıl? Ahmet Efendi'nin emekli maaşını bile MGK görüşmüş ve kararlaştırmış!

Zaten bu dediklerimizin böyle olduğunu başka olgular da kanıtıyor. Faşizm yaşamış ülkelerde o dönemde çıkmış yasaların birçoğu duruyor. Öte yandan faşizm yaşamış emperyalist ülkelerde, yasalarda, gericileşme yönünde birçok değişiklik geçirilmiş. Demek ki ortada iki olgu var: Biri bu çağda burjuva devletin gericileşmesi. Ötekisi, başka yerler yanısıra bu gericileşmeyi de yoğun önlemlerle, karşı devrimle sağlayabilmek için kurulmuş "olağanüstü bir devlet örgütlenmesi" olan, *sürengen ve kalıcı olmayan faşist devlettir. (Faşizmin Çözülüşü, s:20)*

Karadağ yoldaşın temel bir hatası, faşizmi belirleyecek tek bir sihirli özellik aramasıdır. Ancak hepsi birlikte faşizmi belirleyen özellikleri tek tek, bütünden kopuk ele alınca da şaşırıp kalmaktadır.

Yazının ilk bölümünde faşizmin ekonomik bunalımla mekanik bir bağı olmadığı, bambaşka bir ekonomik program uygulamadığı yeni keşfedildi ve bu kez olan doğru bağı yadsıma noktasına savruldu. İkinci bölümde, faşizmle başka karşı devrimlerin, faşist darbelerle başka askeri darbelerin ortak yönleri olduğu keşfediliyor ve bu noktadan savrulma oluyor. Her darbe parlamentoyu dağıtabilir, yasama ve yürütme yetkilerini alabilir, demek ki faşist darbenin çok daha farklı bir işler yapması gerek... Ne yapacak? Yepyeni bir devlet kuracak! Yasalar iskeleti, yığınlar eti kemiği olacak! Ve faşizm kapitalist temelden uçup gidip, karşı devrim gibi değil, adeta bir devrim gibi algılanacak!

Faşist devlet böyle apayrı, yepyeni bir devlet olarak algılanınca, bu devletin de iki ayrı biçiminden söz edilmesi doğaldır. Nitekim ediliyor: Parlamenter faşizm — parlamenter olmayan faşizm.

Dimitroftan bu konuda alıntı verilmiş ve net bir tutum almadan, dolaylı olarak şu sonuç çıkarılmış: Seçim sistemli, parlamenter faşizm de olur.

Önce şunu belirtelim ki Dimitrofta böyle birşey söylemiş olsaydı da fikrimiz değişmezdi. Burası ortadoks kilisesi değil! Biz Marks'ın, Engels'in, Lenin'in söylediklerini bile, onlar söylediler diye değil, doğru söylediler diye savunuyoruz. Bu nedenle Dimitroftan bir alıntısıyla fikrimiz değişmezdi, Dimitroftan yanlış

söylemiş derdik ve bunu dememiz onun doğrularını görmemizi de engellemezdi.

Gelgelelim Dimitroftan sözleri yazıda, hem de kaynağı belirtilmeden aktarıldığı gibi değil. Dimitroftan alıntısının doğrusu şöyle:

"Faşizmin ve faşist diktatörlüğün kendisinin gelişimi, tarihsel, toplumsal ve ekonomik koşullara, ulusal özgüllüklere ve o ülkenin uluslararası konumuna göre, değişik ülkelerde *değişik biçimler* alır. Bazı ülkelerde, özellikle faşizmin geniş bir yığın tabanı olmadığı ve faşist burjuvazinin kampını kendi içinde çeşitli guruplar arasındaki savaşımın oldukça keskin olduğu ülkelerde faşizm parlamentoyu *hemen kaldırmaya cesaret etmevip*, öteki burjuva partilere, aynı zamanda Sosyal Demokrat Partilere cüzi bir yasallık bırakır. (abç).

"Egemen burjuvazinin, devrimin *erken* patlak vermesinden korktuğu başka ülkelerde, faşizm ya hemen ya da tüm rakip parti ve guruplara karşı terör ve koğuşturma uygulamasını yoğunlaştırarak sınırsız siyasal tekeline kurar. Bu, konumu *özellikle* sallantılı duruma geldiği zaman, faşizmin tabanını genişletmeye ve sınıf doğasını değiştirmeden, açık terörist diktatörlüğü sahte bir parlamentarizmle *birleştirmeye* çalışmaktan alıkoymaz." (Georgi Dimitrov, *For a United and Popular Front*, Sofia Press, sayfa 116. Ayrıca *Seçme Eserler I*, Temel Yayınları, Ankara, s.176)

Dimitroftan bu sözleri hiç de parlamentolu faşizm olabilir anlamına gelen bir genelleme taşımıyor. Tam tersine, böyle birşeyin, faşizmin *hemen* parlamentoyu kaldıramadığı durumlarda ortaya çıkabilecek geçici bir olgu olduğu ya da Türkiye'deki Kurucu Meclis gibi sahte bir parlamentarizm olabileceği söylenmiş oluyor. Karadağ yoldaşın bilinçli bir çarpıtma yapacağını sanmayız ama ortada bir çarpıtmanın olduğu açıktır.

Yazıya dönersek. Garip bir faşizm anlayışın ortasında bir de parlamenter — parlamenter olmayan faşizm ayrımı yapılmıca, işler iyice çatalanıyor. Türkiye'de parlamenter faşizm kurumsallaşmıyor, faşizm ise çözülüyor! Ama yazı, yanlışlarında bile tutarlı olmadığı için, durum bu denli "net" de değil. Faşizm geldi mi ki çözülün? Buna ters birşey daha var. Türkiye zaten cumhuriyet tarihi boyunca faşizmden kurtuldu mu ki, gelip gitmesinden söz ediyoruz? Bu son soru da işin içine şöyle giriyor:

Monolitiklik, finans kapitalin bir kesiminin kendi görüş ve ideolojisini devlet aygıtına hakim kılmasıdır! II. Konferans'ın tanımı da aynen böyleymiş!

II Konferans, tam olmayan bir monolitiklik tanımı vermiştir. Daha doğrusu tanım vermemiş, geçerken işin ana yönünü, örgütlenme, karar ve uygulamanın nasıl kesin tek doğrultuda olduğunu vurgulamıştır. Bir tanım olarak tüm eksikliğine karşın, yine de yazıda *Konferans Kararları*'ndan (s:25) aktarılan cümlede ideoloji diye bir söz geçmiyor. Burada finans kapitalin bir kesiminin ayrı bir ideolojisinden söz edilmediği gibi "Burjuva ideolojisi karşı savaş" başlıklı koca bir karar var. Karadağ yoldaş yalnızca son birkaç örgüt kararını çığnıyor, *Konferans Kararları*'nı da çığnıyor.

Bu kararda, Atatürkçülüğün tüm burjuvazinin ideolojisi olduğu anlatılıyor. Faşizmin apayrı bir ideolojisi olmadığı anlayışını bütünüyle içeren bu kararda, faşist ideoloji sözcüğü, faşizmin aynı burjuva ideolojisini bazı yönlerini öne çıkararak kullanması anlamında geçiyor ve bunun böyle olduğu da açıkça belirtiliyor.

Bütün bunlardan yıllar sonra, bu yazının sahibi kalkıp Atatürkçülüğü faşist devletin monolitikliğine örnek olarak verebiliyor. Bu kez kullandığı alıntı ise Server Tanilli'dendir. Server Tanilli'ye gerçekten saygımız vardır ama herhalde söylediklerini kabul etmek zorunda değiliz. Şu herkesin bildiği bir gerçek ki iki ayrı ideolojik biçimlenme

okulunu temsil ederiz.

Türkiye, cumhuriyet tarihi boyunca "devletin temel nitelikleriyle sınırlanmış bir düşünce özgürlüğü" yaşadı. Bu durum Türkiye ancak *zengin* bir emperyalist ülke olup, kırıntılarla işçi sınıfını savaşımından alıkoyabilirse değişir. Öte yandan 1982 Anayasası'ndaki Atatürk milliyetçiliği, SODEP'e, DESOP'a kadar tüm burjuva partilerinin rahatlıkla içine sığıdığı bir çerçevedir. Komünist, devrimci düşüncüyü yasaklayan rejimlere faşizm dersek, Türkiye de cumhuriyetten bu yana faşist olur!

Monolitikliği kitaptaki gibi "dar"(!) anlamayınca ortaya böyle geniş bir manzara çıkıyor. Bir de bakıyoruz ki her burjuva devlete faşist diyerek, "faşist olmayan", "komünist düşüncenin özgür" olduğu, "güzel" bir burjuva devleti arayışına düşmüştük. Bir yandan böyle yaparken öte yandan 1980-1982 arasında faşist bir diktatörlüğün olduğunu yadsınamamışız. Üstelik sırt çevirdiğimiz partiyi de bugün faşizmi görmemekle, burjuva demokrasisini savunmakla, sağa kaymakla suçlayarak! Bunca karışıklık içinde sağ sol kavramının karışmaması şaşırtıcı olurdu.

Garip faşizmin garip çözülmesi ve ara dönem

Yazıda getirilen garip faşizm anlayışı ancak garip biçimlerde çözülebilirdi. Öyle de oluyor.

Bir kez, tam "devletin faşistleşmesi sürecinin yasal çerçevesi genel hatlarıyla oluştuktan sonra" çözülme başlıyor. Yani daha faşizm, yasal iskeleti henüz kurmuş ama bu iskelet yığın tabanıyla et tutup faşist devlet ortaya çıkmadan, yani faşizm henüz gelemeden, çözülmeye başlıyor.

Bilindiği gibi biz "faşistleşme" sözcüğünü devrimci durum sırasında kullanıyorduk. Burjuva devletin nasıl faşist örgütlenmeye hazırlık türünden önlemler alarak kendini yıkılmaktan koruduğunu bu sözcükle anlatıyorduk. Ama devrimle, hatta sosyalist devrimle faşist karşı devrimi karıştıran yazı, faşistleşme sürecini 1980'de başlatıp, daha faşist olmamış bir rejimin çözülmesinden söz ettiği halde, bir de kalkıp bizi, "geldiği gün çözülmeye başlayan faşizmler teorisini" getirmekle suçluyor.

İkincisi, daha gelemeden çözülmeye başlayan faşizmden Türkiye'yi kurtaran da burjuvazidir. Çözülme evrimci yoldan olduğuna göre, evrimi savunular "esas hareketlendirici güç"tür. Süreç devrimci yoldan olsaydı devrimi savunular esas hareketlendirici güç olurdu. Oysa şimdi bunlar ikincildir.

Söz düzeyinde söylenen bunlardır. Bunların yanıtı ise kestirmeden şöyledir: Kapitalizm sistem olarak oturduktan sonra, her türlü önemli siyasal gelişmenin altında yatan ilk ve ana faktör, her zaman iki ana sınıf arasındaki çelişkidir. Bu çelişki ister açık sınıf savaşımı biçiminde ortallığa dökülsün, ister patlayıcı madde olarak kamufle olsun bu böyledir. Kapitalizmin iç dinamiği buradan kaynaklandığı için, burjuvazi içindeki çelişkiler ne denli önemli rol oynarsa oynasın (ki oynar), hiçbir önemli siyasal gelişmede "esas hareketlendirici" olmaz.

Söz düzeyinde söylenenlere kestirme yanıt budur ve Türkiye, ya da başka bir ülkede faşizmin çözümlüşüne görünüm olarak değil süreçlerin özü açısından bakmak bunu doğrulamaktadır. Gelgelelim bu yazıda getirilen garip faşizm anlayışıyla düşündüğümüz zaman söz düzeyinde söylenenlerin gerçek anlamı nedir?

Bilindiği gibi yazıda, 1982 Anayasası'ndaki Atatürk milliyetçiliği faşizmin monolitikliğine örnek getiriliyordu. Bunun dışında kalan partilerin yasak oluşu faşist rejimlere özgü bir olay diye gösteriliyordu. Bu faşist yapıyı çözen esas hareketlendirici burjuvazi olduğuna göre, Atatürk milliyetçiliği dışında kalan (?)

bazı burjuva güçlerden, yasakları kaldırmaları beklenmiş olmuyor mu? Blok Atatürkçü olan ve olmayan burjuvazi diye çatlanmış olmuyor mu? Ve böylece önümüzdeki dönemde gelişmelerin yönünü belirleyeceği söylenen yığın hareketliliği bu blokun Atatürk milliyetçisi olmayan (!) parçasına teslim edilmiş olmuyor mu?

Türkiye'de Atatürk milliyetçisi de, devrimci de olmayan bir burjuvazi varsa, o da ancak Kürt milliyetçisidir. Yoksa çözülmenin "esas hareketlendirici gücü", hem Atatürk milliyetçiliğinin çizdiği faşist monolitik yapının dışında kalan, hem de burjuva olan Kürt milliyetçi burjuvazisi midir?

Eklektik yazının başka bir kanalına geçelim. 1982 Anayasası faşizmin gereksinimlerine "esas olarak yanıt verdiğine" ve fiilen işlemekte olduğuna göre, faşizm kurumsallaşıyor demek gerekmiyor mu? Gerçekte gerekiyor ve burada Haydar Kutlu'yla bir ortak payda çıkıyor.

Devletin örgütleniş biçimini düzenleyen maddeleriyle de yürürlükte olan bu Anayasa'ya, bu maddeleri de içerir bir biçimde faşist demek ve burjuvaziyi de çözülmenin esas hareketlendiricisi olarak nitelendirmek şu anlama gelmiyor mu: Burjuvazi içinde, bu anayasada yazan devlet biçiminden çok başka, bambaşka bir devlet biçimi getirebilecekler vardır.

Daha da sorulabilir. Ama bir kez, bu "esas hareketlendirici güç" değerlendirmesinin ne anlama geldiğini en başta yazanın kendi pratiği belirleyecektir. İkincisi, sorulduğu kadarıyla burjuva demokrasisini kimin savunduğu yeterince açığa çıkmıştır.

Şimdi çözümlenmeyle ilgili bölümde geçen bir başka konuya geçelim: Önümüzdeki dönemde en büyük olasılığı devrimci durumdur. Kitapta olasılıkların sırası değişmesi doğru değil.

Bunun başlıbaşına skolastik bir yaklaşım olduğunu belirtip konuya geçelim. Kitapta olasılıkların sırası nedir?

Kitapta, önümüzdeki dönemde falan değil, *bugün*, "11 Eylül'den daha güdük bir burjuva demokrasisi"ne doğru bir gidiş vardır deniyor. Böyle mi değil mi? Gözümüzün önünde bugün olan budur.

Bu nasıl oluyor? İşçi sınıfının, halkın henüz eyleme dönüşmemiş kafaca hareketliliği karşısında liberaller, başlangıçta aynı nedenle cuntanın tanıdığı hoşgörü sınırını zorluyorlar, erk üzerinde hâlâ etkinliği olan faşist klik bir höt diyor, liberaller bir adım geri çekiliyorlar, ama bakıyorlar halkın öfkesi artarak sürüyor, bu kez iki adım atıp bir-iki vaat, bir-iki "sert" eleştiri ortaya sürüyorlar... vb. Gözümüzün önünde böyle bir süreç yürüyor. Bunun üzerine de yoldaşımız, önümüzdeki dönem çeşitli güçler açısından karşılıklı ileri geri adımlarla dolu olarak açıklıyor, diyor.

Dikkat edilirse, daha hâlâ önümüzdeki dönemdeki olasılıklara gelmedik. Bunlara gelirsek, yoldaşımız üç olasılığı sıralıyor: 1. Türkiye tipi demokrasi. 2. Devrimci durum. 3. Faşizmin geri gelmesi. Birinci ve üçüncü olasılıklar ikinciyi her zaman içinde taşır diye de ekliyor.

Bundan sonra kitapta üç almaşık üzerine fikir belirtilirken, ülkede süreçlerin kızışmakta olduğu vurgulanıyor ve bir noktada ortaklık toz duman olacak deniyor. Yani önümüzdeki dönemde bir noktada devrimci durumun çıkacağı belirtiliyor.

Biz sorun nedir anlayamıyoruz? Bizim hareketimizin ideolojik birliği içinde bir olasılık sırası vardı da bu mu değişti? Kaldı ki önümüzdeki dönemde devrimci durumun kesine yakın bir olasılık olduğu kitapta belirtiliyor. Ama *bugün* 11 Eylül'den de daha güdük bir demokrasiye gidiş olduğu da belirtiliyor. Buradan çıkıyor ki, devrimci durum *kısa erimde* en büyük olasılık değildir. Kısa erimde en büyük olasılık, *yürümekte olan olasılıktır*. Bugün yürüyen ise 11 Eylül'den de daha güdük bir burjuva demokrasisine doğru genişlemedir. Biz yaşamda olanı mı söyleyeceğiz, yoksa yaşamı önceden

yaptığımız sıralamalara mı uyduracağız? Herhalde yaşamda olanı söyleyeceğiz.

Geldik ara döneme. Yine skolastik bir soru: Ara dönem neyle neyin arası?

Ara dönem faşizmin çözülüşüyle başlayıp, yeniden faşizm dahil çeşitli noktalara ulaşabilecek bir dönem. Zaten ara dönem denmesi de kalıcı olmayan özellikleri içinde barındırması nedeniyledir.

Böyle bir ara dönemin özellikleri temelinde, bugün gidiş ne yönedir, ülkenin önündeki olasılıklar nelerdir, bunlara kitapta yanıt verilmiştir. Yanıtlara "olasılıkların sırasına" değinirken değinmiştik. Bundan daha net bir koyuş, ara dönemi "ara" yapan çelişik özelliklerin doğasına aykırı olurdu. Daha netini yaşayarak göreceğiz.

Ara dönemin özelliklerine gelince. "Faşist kliğin erk üzerindeki etkinliğini yitirmeye niyetli olmaması" ile "çoğulcu işleyiş olanağının yaratılmış" olması, çelişkili bulunuyor. Birincisi doğruymuş, ikincisi yanlışmış çünkü cuntanın istemediği parti kapatılabiliyormuş.

Öyleyse, cunta bugün SODEP'i istiyor. İstiyorsa bu ne biçim faşist bir cunta? Her ne kadar uyuz bir partiye de herhalde SODEP faşistlerin hoşuna gidecek bir parti değildir. Demek ki mantık yürütürken faşist kliğin istekleriyle, niyetleriyle, siyasal ortamın ona dayattıklarını birlikte ele almak gerekiyor. Demek ki çelişik kitapta değil, gözler önünde açılmakta olan siyasal ortamı çözümlenemeyenlerdedir.

Ara döneme ilişkin olarak ikinci değinilen nokta, "faşist cuntanın erkine ortaklar çıkması" sözü. Kim bu ortaklar?

Öncelikle "ortaklar" kavramı kitaptan geneliyle nasıl anlaşılıyor, bunu belirtelim: Her türlü denetimin üstünde bir yürütme olamamak. Ordunun devlet ve hükümet yönetimine katılımının değişik *biçim* alması, vb. Yani Özal hükümetinden özel olarak söz edilmiyor, ama Özal hükümeti ve ANAP dahil, meclis içindeki diğer partiler vb. hep ortak çıkarlar arasında sayılabilir. Çünkü 1982 Anayasası'nda yazılan devlet sistemi, fiilen işlerlikte olduğu sürece, her türlü denetimden uzak, sonsuz yetkilere sahip tek bir mutlak otorite merkezi olamamaktadır. Dolayısıyla, devlet içinde burjuvazinin çeşitli kesimlerinin sesi duyulabilmektedir.

Bu sesin duyulabilmesi bile, geniş anlamda erke belirli bir ortaklık anlamına gelir. Ayrıca devlet içinde sesini duyurabilme olanağı açılmış burjuva kesimler için, toplumsal siyasal duruma bağlı olarak, dar anlamda erke, yani hükümete gelme olasılığı da vardır. Bunu Türkçe'deki "ortak çıkmak" deyimi güzel anlatıyor. "Ortak çıkmak" için ortaklığa aday olmak yeterlidir. Son olarak şunu belirtelim ki, burjuvazinin çeşitli kesimleri geniş ya da dar anlamıyla erke istedikleri kadar ortak olsunlar ya da ortak çıksınlar, tekeli kapitalizm koşullarında erke ağırlık her zaman otomatikman finans kapitalin, tekeli burjuvazininindir. Yukarıda söylenenler bu olguyla çelişmez.

Ara döneme ilişkin olarak üçüncü değinilen nokta, kitaptan aktarılan bir alıntıdan sonra sorulan sorudur.

Kitaptan şu sözler aktarılmış:

"...Totaliter devletin temeli olan bazı özellikler ya ortadan kalkmış ya da cuntanın tüm isteğine rağmen gerçekleştirilememiştir. Örneğin, devlet yönetimine paralel tek parti, tek devlet sendikası, yığın mobilizasyonu, her türlü denetimin üstünde bir yürütme. Bunlar yoktur."

Ardından da şu soru sorulmuş: "Cuntanın tüm isteğine rağmen gerçekleştirilememiş olan ya da ortadan kaldırılmış olan yönler olarak sayılan tek parti tek devlet sendikası, yığın mobilizasyonu bir rejimin faşist olup olmadığını belirleyen öğeler midir, yoksa sistemleşmiş, oturmuş bir faşizmi tanımlayan öğeler midir?"

Bir kez kitapta yoldaşımız totaliter

devletten söz ediyor, soru ise, oturmuş ve oturmamış faşist rejimlerden söz ediyor. Kitaptan aktarılan alıntı bu konunun yalnızca bir yönünün bazı temel özellikleriyle ilgilidir. Soru ise faşizmi, onun bir yönünün bazı özellikleriyle eşitleme eğilimini yansıtıyor.

Soruyu faşist devletle kısıtlı ele alıp, şöyle anlayalım: Totaliter devletin bütün bu sayılan özelliklerinin hepsi dört dörtlük yoksa faşist devlet var mı yok mu diyeceğiz? Bunun yanıtı da şöyledir: Faşist devletin birçok özelliği vardır. Bunlardan hepsi gerçekleşmeyebilir ama belli bir ağırlığı gerçekleşince o devlete faşist demek için yeterli olur. Örneğin, her türlü denetimin üstünde bir yürütme. Öte yandan, bazı özelliklerin gerçekleşmemesi faşist demeyi engellemez ama bu özelliklerin tersi gerçekleşmeye başlarsa faşizmin olmadığını söylemek gerekir. Örneğin çok partili bir sistem.

Bu soruya karşı söylenmesi gereken birşey de yazıdaki eklektik faşizm anlayışının bir kanalıyla olan çelişkinin hatırlatılmasıdır.

Soru faşist rejimle oturmuş faşizm arasında bir ayırım yapıyor. Bu, eklektik yazının, faşist devleti apayrı, yepyeni bir devlet sayan kanalıyla çelişmektedir. Bu kanala göre, yepyeni, oturmuş, sistemleşmiş faşist devlet kurulmadan "faşist devlet ana hatlarıyla oturmuştur" demek bile yanlıştır. Soruya göre ise doğrudur.

Anayasa

Kitapta 1982 Anayasası'na ilişkin dört soru soruluyor. Yazıda "anayasayla ilgili soruların doğru yanıtları bence şöyle" denmiş ama hangi yanıtın hangi soruya verildiği belirtilmeden üç yanıt sıralanmış. Gerçekte yanıtlarda net tutum alınmaktan titizlikle kaçınılmış.

Yazıdaki birinci yanıt kitaptaki ikinci ve dördüncü sorulara yanıt olsa gerek. Burada yuvarlama vardır. "Güçler dengesine bağlı olarak" her yerde herşey uygulanır. Anayasa "güçler dengesine bağlı olarak", boş bir kağıt parçası da olabilir, devletin örgütlenişini yansıtan bir belge de olabilir. Tartışma anayasasının uygulandığı varsayımı yapıldıktan sonra başlıyor. Ve yazıda, işin ilgisiz bir yönüne yapılan vurguyla getirilen bu yanıt oldukça yuvarlak kalıyor.

Yazıdaki ikinci yanıt ise hepten yuvarlak. Bu anayasa, güçler dengesine falan bağlı olarak değil, kendi içinde getirdiği örgütlenme biçimi açısından faşist midir değil midir? Bunun net bir yanıtı yok. Yazıda bu konuda daha önce de "esas olarak faşizmin gereksinimlerine yanıt vermek" gibi bir belirleme kullanılmıştı. Bu da faşist ya da değil diye net bir tutum anlatmıyordu.

"Bu anayasada monolitiklik var." Bu cümlede de yuvarlaklık var. Anayasada "bir miktar" monolitiklik var deniyorsa, her anayasada bu vardır. Yok bu anayasa, devletin örgütleniş biçimini yansıtan maddeleri açısından monolitik bir biçim yansıtır deniyorsa, o zaman neden anayasa faşist diye açıkça söylenmiyor.

Geliyoruz yazıdaki üçüncü yanıtta. Faşizmin anayasası nerede ve ne zaman olmuştur? Yoldaşımızın da kitapta yazdığı gibi, gerçek bir anayasa ile açık diktatörlük kavramı her ikisinin de doğası gereği çelişmektedir. Adına "anayasa" denmiş ya da rafa kaldırılmış bir metin değil, gerçekten anayasa kavramına uyan ve uygulanan bir metin olarak anayasası olmuş faşizm olamaz. Ama yanıtta faşizmin anayasası olur ve olmuştur diye bir yargı var. Bunun ardında bilgi olsa çıkardı, yoksa geriye şu kalır: "Faşizmin anayasası" sözü gereğinde çekiştirilerek içi doldurulacak yuvarlak bir sözcüktür. Örneğin, Weimar anayasası kaldırılana dek geçen zaman içinde Almanya'da faşizm vardı, denebilir. Denir ama yanıt verilmiş olmaz.

Anayasayla ilgili son nokta çok ilginçtir. "Anayasa çözülmenin nedeni değil, kendisi çözülmeyi başlatan güçler dengesinin sonucudur" sözü eleştiriliyor. Anayasaya ilişkin görüş belirlemek

gerektiğinde ilgili ilgisiz "güçler dengesi" sözü ederek, sanki biz anayasada yazanlara bakıp da toplumda ne olduğuna karar veriyormuşuz gibi davranan bir kişinin kalkıp bunu söylemesi çok anlamlıdır.

Yazının eklektikliğiyle bağlı olarak çok çeşitli ve çelişkili anlamlar yüklenebilir. Örneğin, faşist devlet apayrı, dolayısıyla faşizm ille de upuzun birşey olarak algılandığı için faşizmin 1982'de çözülmeye başlamış olabileceği fikri isyana yol açıyor. Daha da sayabiliriz ama saymayacağız.

Bizim burada vurgulamak istediğimiz anlam "taktik" yaklaşımıdır. Hareket noktası gerçek durum değildir. Düşünce sürecinde ilk sorulan sorular gerçeğin ve doğrunun ne olduğunu yansıtmaya yönelik değildir. Öyle olsa, bu denli mantıksız bir konuma düşülmez. Elbette böyle, kendi içinde faşist değil dediğimiz bir anayasa çıkmışsa, bu bir gecede vahi gibi gelmedi, bunun bir öncesi olması gerek. Üstelik anayasanın uygulanmasına gelince ikide bir "güçler dengesi" sözünü eden birisi, anayasasının kendisinin güçler dengesinden kopuk olacağını herhalde düşünemez. Öyleyse düşündüğü başka şeyler vardır. Bunlar taktik endişelerdir.

Gerçek nedir, doğru nedir demeden, biz böyle dersek, 1980'deki darbenin faşist olup olmadığı konusu gündeme gelir endişesiyle düşünülüyor. Gelirse gelmiş olur diyebilecek bir kafa rahatlığının olmaması bir yana, bu yaklaşımla, çeşitli taktik endişelerle gerçeği gizlemek, doğruyu çarpıtmak çok kolaydır. Örneği de o denli çoktur ki saymayalım.

Söz konusu endişeler taktiklere ilişkindir ama böyle endişeleri hareket noktası yapmak taktik düzeyde bir yanlış değildir. Komünist partisi, siyasal bir partidir, onun da taktikleri, taktik endişeleri vb. vardır. Ama o, gerçeği bilimsel açıdan değerlendirip, taktiklerini buna dayamak zorundadır. Başlangıç noktası taktikler oldu mu bu parti bir süre sonra, belki çok "usta" bir "siyasetçi" olur ama bakmışız ki komünistliği kalmamış!

Zaten taktikleri hareket noktası yapmak, düşünce zincirinin öteki ucu (bilimsel anlayış) bulanık olduğu için, hareket noktası yapılacak netlik o uçta bulunmadığı için doğar. Bu nedenle derin bir yanlıştır. Önce tavırlar alınır, ardından gerekçeleri düzelir. Düzme gerekçelerin gerçeğe ve doğruya uygunluğu ise şansa kalmış bir olgudur.

Sonuç

Bu yazı çeşit çeşit yanlı eklektik bir biçimde birleştirmeye çalışıyor. Bununla bağlı olarak *hiçbir konuda net tutum belirlemiyor*. Son cümlesi buna son bir örnek:

"Çözülme süreci bugün iyice ilerlemiş ve sonuna gelmiştir."

Faşizm çözülüyor mu, çözüldü mü yoksa çözülmek üzere mi? Bir kez buna net bir yanıt yok. Ama yine de, yukarıdaki cümleyi yorumlayacak olursak, ancak faşizm çözüldü diye yorumlayabiliriz. Öyle bir anlam çıkıyor. O zaman bunca gürültü neden? Sorun faşizmin 1984 Mart ayında mı Ekim ayında mı çözüldüğüne iniyor ki bu, bugün eylem birliğini bozmayı gerektirecek bir farklılık değildir.

Bu yazıda eklektik olmayan ve kararlı bir biçimde yansıyan tek şey *karşı çıkma güdüsüdür*. Bu yazı bu güdüyle kotarılmış hem de çok kötü bir gerekçedir, kılıftır. Bir "görüş ayrılığı" kotarılmıştır ama bu kotarılan yapılan yanlışlar gerçekten de derin bir düşünce biçimi ayrılığını ortaya çıkarmıştır. "Kotarılan" ayrılık faşizm konusundadır, bu yoldan ortaya çıkan ayrılık ise Marksizm-Leninizmin en temel konularını, yöntemini, devlet anlayışını vb. içermektedir. Yine de geri dönüş olabilir. Faşizm konusundan ve yoldaşça güvenden başlayarak doğru tutum alınabilir ve zorla ortaya çıkarılan temel ayrılıklar zaman içinde giderilebilir.

Bugünkü durumda yapılabilecek en yoldaşça, en yapıcı eleştiri budur.